

Bojtos Gábor

Hat epizód Karcag 1956-os eseményeiből

Dolgozatomban a „Nagykun főváros”, Karcag 1956-os időszakából idézek fel hat epizódot hat résztvevő személyes történetét elbeszélve. Ezek a személyes történetek természetesen össze-összekapcsolódnak ezen rövid időszak alatt. A terjedelem nem teszi lehetővé, hogy teljes, átfogó képet adjak a korszak eseménytörténetéből.¹

A kiválasztott hat személy sorsán keresztül kívánom bemutatni a helyi eseményeket.

A bemutatandók kiválasztásánál a koncepció a következő volt: tevékenységük megkerülhetlenné teszi őket (vezető szerepet töltöttek be stratégiai fontosságú helyeken), 1956-os szerepvállalásuk, a forradalom bukása utáni sorsuk szimbolikus értékű.

Mindegyikük esetében a következő struktúrát követtem:

- életpálya bemutatása 1956-ig,
- milyen politikai, gazdasági, társadalmi helyzetet tudunk bemutatni, összefoglalni tevékenységük alapján,
- a forradalom alatt játszott szerepe,
- 1956. november 4. utáni sorsa.

A hat epizódon keresztül tehát hat *vázlatos pályaképpel* ismerkedhetünk meg, rajtuk keresztül pedig – szintén csak kivonatolva és jelzésszerűen – élénk tárul az 1956-os forradalom karcagi forradalmi tanácsának, a karcagi értelmiségieknek, azon belül a gimnázium tanárainak tevékenysége, a diákok szerepe, a helyi sajtó ügye, a karcagi és kunmadarasi haderő jelentősége, a kor gazdasági helyzete és a forradalmat követő aránytalan és brutális megtorlás.

1. EPIZÓD – DANKA ISTVÁN

„Különb en is hangsúlyozni kívánom, hogy ezekben az időkben az emberek nem kértek, hanem követeltek, és tartani lehetett attól, hogy ha a követelésüket következetesen elutasítják, önkényes eljárással jóval nagyobb kárt okoznak.”²

Danka István (1921–) Nádudvaron született földműves családból. A család 7 hold földön gazdálkodott.

Alap- és középfokú tanulmányait Püspökladányban, Debrecenben, Nagyváradon végezte. 1943-ban szerzett diplomát a kolozsvári mezőgazdasági akadémián.

¹ Karcag város 1956-os eseményeinek eddig legteljesebb összefoglalását Filep István munkája tartalmazza: Filep István: Karcag, 1956. Karcag, 1997. Emellett az 56-os karcagi események feltárásában-ismeretében - főleg 1989-1992 között- Cs. Kovács Károly karcagi újságíró bír elvülhetetlen érdemekkel.

² Danka István, 1956. december 27. SZML, Szolnok Megyei Bíróság iratai 91/1957.

1944-1949 rendőrként dolgozik, majd 1949 után végzettségének megfelelő állást próbál keresni. Így dolgozik a pallagpusztai, a pusztaszikszói állami gazdaságban, a Kertimag Vállalatnál, majd 1955 februárjától a karcagi gépállomáson, végül a Béke Tsz-ben mint üzemgazdász, majd 1956 nyaratól főkönyvelőként.³

Tevékenységének eredményességét (növénynemesítési kísérletek, kiemelkedő termésátlag-eredmények a búza és a cukorrépa termelésben) a karcagi Mezőgazdasági Kiállításon „Nagydíj”-jal és országos díjakkal ismerik el.⁴

Danka Istvánt 1956. október 27-től a megalakuló Forradalmi Munkástanács elnökévé választják. Ebben közrejátszhatott végzettsége, mezőgazdasági diplomája, a már előbb említett szaktudása és ismertsége, kompromisszumkészsége. Tevékenységét a Legfelsőbb Bíróság 1958-ban hozott végzése így foglalja össze: „... minden esetben a rend és a nyugalom megóvását tartotta szem előtt és ennek érdekében tevékenykedett.”⁵

Miért ítelték el mégis Danka Istvánt?

1956 végén a.) társadalmi tulajdonon hűtlen kezelésének büntetésével, b.) népellenes bűncselekmény sajtó útján történt feldicsérésével, c.) sajtótermék engedély nélküli előállításával és terjesztésével vádolták meg és tartóztatták le.

a) Fülöp Tamás „karcagi precedens”-nek⁶ nevezi az 1956. október 29-30-án elindult folyamatot. Ekkor ugyanis két karcagi termelőszövetkezet (Szabadság és Táncsics) meglehetősen erélyességgel lépett fel a beszolgáltatási rendszer visszasságai ellen.

A beszolgáltatási rendszer⁷ 1956 őszére tulajdonképpen összeomlott⁸. Azonban felmerült a kérdés – hasonlóan az 1953-as évhez –, mi történjen azokkal a tsz-tagokkal, akik már teljesítették kötelezettségüket, hiszen úgy tűnt, a begyűjtés megszüntetése során azok jártak jól, akik „elszabotálták” az állami begyűjtést.

A szövetkezeti tagok követelése a beszolgáltatott rizstermésre vonatkozott. Dankákék a Szolnok Megyei Tanácshoz fordultak iránymutatásért, azonban sem beleegyező, sem tagadó választ nem kaptak.⁹

Végül úgy határoztak, hogy a tsz-tagok visszakaphatják leadott rizstermésük felét, ha visszafizetik a beszolgáltatási árat.

Ezekben a fenyegetésekkel súlyosbított napokban tört elő az elmúlt közel egy évtized vakvágányra került és az ország agrárnépességét ellehetetlenítő gazdaságpolitikával szembeni elégedetlenség.

Az 1945-ös földreformtól nagyon sokan, nagyon sokat reméltek. Különösen az alföldi területen, így Karcagon, ahol meglehetősen nagy volt a nincstelenség és a kisparaszток száma. A földhöz jutás azzal kecsegtette az embereket, hogy életképes családi birtokokkal

3 SZML, Szolnok Megyei Bíróság iratai 91/1957.

4 Uo.

5 Uo.

6 Fülöp Tamás: A "karcagi precedens". Szolnok megye rizstermelő szövetkezeteinek megmozdulása az 1956-os forradalom időszakában. Kézirat. 2006, megjelenés alatt.

7 Bővebben: Papp István: A beszolgáltatási rendszer felszámolása 1956-57-ben. In: Sic itur ad astra 2001/3-4. szám: Tanulmányok 1956-ról, 59-89. p.

8 Valuch Tibor: Agrárkérdések és a magyar falu 1956-1957-ben. In: Évkönyv VIII. -2000, Budapest, 1956-os Intézet, 286-302. p.

9 SZML, Szolnok Megyei Bíróság iratai 91/1957.

talán elérhető az önálló gazdasági egzisztencia, megvalósulhat egy bizonyos társadalmi felemelkedés. Problémát okozott azonban a kiosztott földek hasznosítása, ugyanis ezeknek a parasztnak nem volt sem munkaeszközük, sem állatállományuk. Sokan szinte ásóval, kapával próbálták megművelni a földjüket.¹⁰

Ezt az indulást azonban gyorsan félresöpörte a szovjet mintát követő termelészövetkezeti rendszer, illetve az erőszakos kollektivizálás, amely 1947-48 után az egyetlen „választható” lehetőség maradt a magyar paraszt előtt.¹¹ Ez azonban súlyos gazdasági-társadalmi következményekkel járt. A módosabb gazdák teljesen kiszolgáltatott és kilátástalan helyzetbe kerültek: többségük földjeiket felajánlotta az államnak, voltak, akik lakóhelyük elhagyása révén próbált meg elmenekülni az üldöztetések elől.¹²

A kollektivizálás ütemének gyorsítására 1949 után került sor. Ennek eredményeként 1951-ben Karcag is termelészövetkezeti város lett.¹³ Az 1953-as fordulat a mezőgazdaságban is változásokat hozott, azonban az 1955-ös visszarendeződés miatt egyre inkább nőtt az elégedetlenség. A kötelező beszolgáltatás rendszere volt az egyik neuralgikus pontja a magyar agráriumnak.

Nem véletlen, hogy mind országosan, mind helyi viszonylatban a forradalom programpontjai között mindig megtalálható az ellene való fellépés. A karcagi 19. pont a következőképpen szól a halaszthatatlan mezőgazdasági kérdésekről: „A mezőgazdaság kollektivizálását helyezték teljesen az önkéntesség alapjára, a beadást szüntessék meg, az adóterheket enyhítsék.”

A termelészövetkezetekkel kapcsolatos helyi politikai gyakorlat Danka Istvánnak köszönhetően a rend fenntartásáról, a biztonságos közellátásról szólt. 1956 novemberétől névlegesen, december elejétől gyakorlatilag megválasztott vezetője az újonnan létrejött (a Béke Tsz-ből kivált) Hunyadi Tsz-nek.

Az 1957. áprilisában meghozott ítélet szerint a Munkástanács elnökét felmentik e vádalól.¹⁴

b. -c.) A Forradalmi Munkástanács első ülésén, 1956. október 27-én a tagok elhatározták egy városi újság megjelentetését. Az ötlet már a nyár folyamán felvetődött.¹⁵ A gimnázium tanárai, Filep István és Varga József voltak a karcagi sajtó újbóli megszületésének fő pártfogói.

¹⁰ Uo.: 91. p.

¹¹ A Szolnok megyei szövetkezetesítéséről: Kerek Béla: A mezőgazdaság kollektivizálása Szolnok megyében (1948-1961). In: Zounok. A Szolnok Megyei Levéltár Évkönyve 4. 147-187. p. és 5. 209-245. p. szám. 1989-1990. (A továbbiakban: Kerek, 1989, Kerek, 1990)

¹² Valuch Tibor: Agrárkérdések és a magyar falu 1956-1957-ben. In: Évkönyv VIII. -2000, Budapest, 1956-os Intézet, 286-302. p.

¹³ Kerek, 1989. 164. p. és Urbán László: Az első termelő szövetkezeti városok agrárpolitikai szerepének kialakulása, változásai és gazdasági hatásai. Kandidátusi értekezés. Kézirat. SZML. Bp. 1988.

¹⁴ SZML, Szolnok Megyei Bíróság iratai 91/1957. 1958. május 27. Legfelsőbb Bírósági végzés: "... kiállt a termelészövetkezeti mozgalom mellett és harcolt a tsz-ek vagyonának a széthurcolása ellen." Szentesi László vb. elnök 1956 végén tanúként így nyilatkozott: "Danka mindig kiállt a tsz-ek együttartása és fejlesztése mellett. (...) amellel tört lándzsát, hogy a közös vagyont, az állatállományt, a törzstenyészetet a tsz-ek ne engedjék széthurcolni."

¹⁵ SZML, Szolnok Megyei Bíróság iratai 91/1957. "Karcag egy nagy város, amelynek mindég volt helyi lapja"

A Karcagi Híradó¹⁶ felelős kiadója Danka István, a Munkástanács elnöke, felelős szerkesztője Filep István, a Munkástanács titkára lett. Az első szám már október 29-én az utcán volt, a lap Kossuth-címeres címlapján Vörösmarty-idézet lett a mottó: „Hazádnak rendületlenül légy híve, óh magyar”.

Az első szám szerzői a gimnázium tanárai voltak, így Csávás Sándor, Kis Ilona, Takács István, Batta László.

A lapengedély beszerzése a rendkívüli helyzet miatt azonban elmaradt, később ezt használták fel a Munkástanács elnöke ellen. Itt kell megemlítenünk, hogy a forradalom napjai alatt a kapcsolattartás meglehetősen nehézkes volt a távolabbi településekkel, így Szolnokkal is, arra pedig nem sok lehetőség volt, hogy a lapkiadást engedélyező procedúrát a Népművelési Minisztériummal a Munkástanács, illetve vezetője lebonyolítsa.

Siklósi András, a Karcagi Nyomda akkori vezetője tanúvallomásaiban úgy számolt be a lapkészítésről, hogy Dankának nem volt tényleges beleszólása a megjelenő cikkek tartalmába, az újságra mindösszesen egy cikket írt november közepén,¹⁷ sőt előfordult hogy nem is kapott a megjelenő lapszámból.¹⁸

Az ítélet a helyzet faramuciságát jól mutatja. Danka Istvánt – mint a lap felelős kiadóját – nem ítélték el „népellenes bűncselekmény sajtó útján történő feldicsérésének” büntetésében, csak a „sajtótermék engedély nélküli előállítására és terjesztésére” miatt kapott végül három hónapot és kétezer forintnyi pénzbüntetést.

Az elsőfokú ítélet napján (1957. április 20.) szabadult.

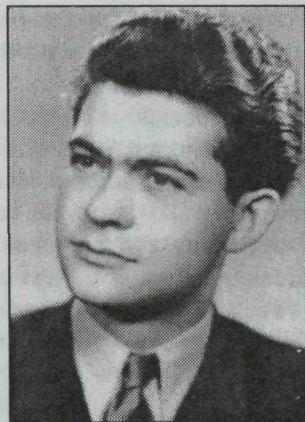
2. EPIZÓD – FILEP ISTVÁN

„Egyet tanuljon meg, Tanár úr: jobb makacs tagadásért hat hónapot kapni, mint töredelmes beismerő vallomásért kötelet”¹⁹

Filep István (1931-) értelmiségi családból származik.²⁰

A debreceni Református Kollégiumban érettségizett, majd az egyetemen történelem-földrajz-pedagógia szakos tanárként végzett 1953-ban.

Két évig tanított a kunszentmártoni Óvónőképző Iskolában. 1955-ben került a karcagi Gábor Áron Gimnáziumba, ahol többek között politikai gazdaságtant tanított.

Filep István

¹⁶ Az első négy szám jelent meg a Forradalmi Tanács közlönyeként (október 29., november 1., november 4., november 8.), az 5. számtól kezdve a lap a Városi Tanács VB közlönye lett, a felelős kiadó Szentesi László. A lap utoljára november 28-án kerül az utcára (9. szám), a 10. számot már letiltják és bezúzzák.

¹⁷ Karcagi Híradó, november 17. 1. p.: "...a Forradalmi Tanács nevében arra kérünk mindenkit, segítsen továbbra is a rend fenntartásában és megóvásában. A mi forradalmi egységünk legyen továbbra is fehér és mocsoktalan."

¹⁸ SZML, Szolnok Megyei Bíróság iratai 91/1957.

¹⁹ Filep István: Karcag, 1956. Karcag, Karcag Város Önkormányzata, 1997. 79.p. (A továbbiakban: Filep, 1997)

²⁰ Filep, 1997: 59. p.: Édesapja (Dr. Filep Gusztáv) református teológiát végzett Hollandiában, itthon pedig latin-görög szakos tanári diplomát szerzett. A családi vonalat követi Filep István testvéröccse, aki szintén református lelképítész lett.

1956 tavaszától a felerősödő pártellenzéki kritika és a magyar vezetés teljes elbizonytalanodása a szovjet párt XX. kongresszusát követően egyre mélyülő politikai válságot eredményezett. Ezt a bizonytalanságot mutatja, hogy Karcagon is egyre élénkebbé vált a társadalmi-politikai élet.

Ez abban mérhető le igazán, hogy egyre több irodalmi estet szerveznek, amelyeken már politikai kérdéseket is megtárgyalnak, külön pedagógus ifjúsági szervezet alakul, ahol fiatal pályakezdő értelmiségiek gondolkodhattak együtt. Ezekben beszámoló hangzik el a Petőfi Kör vitáiról is.²¹ Elég, ha a Petőfi-kör ún. „Pedagógusvitájára”²², a Balatonfüredi Pedagógus Konferenciára gondolunk: az ott elhangzottak²³, illetve az ország egyetemlein és főiskoláin tanuló volt karcagi középiskolások is erjesztő szerepet tölthettek be, hiszen tájékozathatták a gimnázium és a mezőgazdasági technikum tanulóit az egyetemeken kialakuló diákmozgalmakról, a diákok követeléseiről.

Október 20-án az MDP a Hazafias Népfronttal közösen értelmiségi nagygyűlést szervezett a városháza dísztermében. Erre meghívták a város értelmiségét, orvosokat, jogászokat, mérnököket, agrónomusokat, pedagógusokat...²⁴ A hozzászólók változásokat sürgettek személyi és gazdasági téren, szó esett a tsz-ek ellehetetlenülő helyzetéről, az ipari üzemek ellátási problémáiról, továbbá újabb viták megtartását kívánták.²⁵ Ezenkívül Filep István a szovjet csapatok magyarországi létét kérdőjelezi meg, kollégája, Csávás Sándor pedig a kötelező hitoktatás visszaállítását sürgeti.²⁶

A forradalmi eseményekről (a főváros és a megyeszékhely mellett Debrecen az igazodási pont) a felsőoktatásban tanulóktól, a „táv munkásoktól”, a vasutasoktól érkezik érdemi információ a városba.

Ezen információk birtokában október 25-26-a már nem telik nyugodtan az iskolákban, a munkahelyeken.

Az október 26-ai országos és megyei események változásokat hoznak Karcagon is.

Ezen a napon Szolnokon és elsősorban a Szolnok környéki településeken győzött a forradalom.²⁷ A rádióban délután elhangzik az MDP Központi Vezetőségének nyilatkozata, melyben a „KV helyesnek tartja a (...) munkástanácsok megválasztását”.²⁸

A szolnoki eseményekben Kálmán István első titkár részt vett a 16 pontos követelések kidolgozásában, és ő maga is bekerült a Szolnok Megyei Forradalmi Munkástanácsba.²⁹

Kálmán utasítja a megyei MDP helyi végrehajtó bizottságokat, így a karcagit is, hogy álljanak az események élére, irányítsák a lakosságot és próbálják tompítani a követelések életét.

21 Filep, 1997. 59. p.

22 A Petőfi-kör vitái hiteles jegyzőkönyvek alapján. VI. Pedagógusvita. (Szerk. Hegedűs B. András-Rainer M. János) Múzsák, 1992. 5-13. p.

23 A konferencián erős bírálat érte a dogmatikus pedagógiai gyakorlatot, ugyanakkor alternatívát kínáltak a megújulásra, bár szocialista keretek között.

24 Filep, 1997. 10. p.

25 Uo.

26 SZML, Pártarchívum 61. f. 1/1.6.e., illetve Filep, 1997.: 10. p.

27 Cseh Géza: Válogatás az 1956-os forradalom levéltári dokumentumaiból: Szolnok. Szolnok: Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Levéltár, 2006. 20-21. p. (A továbbiakban: Cseh, 2006)

28 A forradalom hangja - Századvég füzetek 3. Magyarországi rádióadások 1956. október 23. – november 9. A Századvég Kiadó és a Nyilvánosság Klub közös kiadása, Budapest, 1989. 83. p.

29 Cseh, 2006. 20-22. p.

A helyi pártbizottság aznap este létrehozta a karcagi 16 pontot.³⁰

A gimnázium kollégiumában ugyanekkor döntést hoztak arról, hogy másnap reggel néma tüntetést tartanak a Kossuth-szobornál.

Október 27. tulajdonképpen a legfontosabb napok egyike a forradalom alatt. A reggeli órákban a gimnázium diákjai és tanári kara a Kossuth-szoborhoz vonultak. A koszorúzás után az egybegyűltek a Petőfi-szobor felé indulnak. A karcagi Kossuth-téren a délelőtti órákban több ezren gyűltek össze: a gépállomás dolgozói, a kísérleti gazdaság tagjai, majd teherautókon több termelőszoövetkezeti emberei.

Csatlakoztak az erőszakszervezetek is: a hadkiegészítő parancsnokság (Szűcs Lajos százados), a tüzerlaktanya (Antal József százados) és a rendőrség (Lakatos László főhadnagy).

Felszólalt a városi párttitkár, Dobrai József is, aki többek között ismertette a pártbizottság 16 pontját, ám a gyűlés résztvevői ezt nem fogadták el.

Az üzemek, iskolák, téveszek képviselőiből létrejött a memorandumszövegező és a Forradalmi Tanács megalakulását előkészítő bizottság,³¹ amely átvonult a gimnázium épületébe ülésezni, majd a kész 19 pontot megosztották a hallgatósággal. A megalkotott 19 pont határozottabb, radikálisabb³² követeléseket fogalmazott meg, így például kitért az amnesztia, a szabad választás, a rehabilitálások, a határon túli magyarok kérdésére.

A déli órákban a munkahelyeken megválasztották a képviselőket a Forradalmi Tanácsba, míg a gimnázium diáktanácsa összeállította a diákság 17 pontját,³³ melyben a tananyag milyenségétől az oktatási struktúra kritikáján át a kulturális rendezvények megtartásáig sok minden szerepel.

Délután megalakul a Forradalmi Munkástanács, melyen részt vesznek a kunmadarasi Kilián Repülőtisztiszi Iskolának a képviselői is. Karcagról ugyanis még a délelőtti órákban küldöttség (Szűcs Lajos százados, Antal József százados, Lakatos László főhadnagy, Dobrai József, Filep István) ment kunmadarasi repülőtérre felmérni, hogy a környék messze legerősebb katonai erejének számító repülősök hogyan viszonyulnak a megváltozott politikai környezethez.

A repülőtérre Hagymási Jenő százados, ezredparancsnok rövid megbeszélés után³⁴ azt közölte a karcagiakkal, hogy ők is megválasztják küldötteiket, és mindenképpen képviseltetik magukat a megalakuló Forradalmi Munkástanácsban.

A gyűlés megválasztja a Forradalmi Tanács elnökét Danka István személyében. Hagymási javaslatára létrehozták a Honvédelmi Bizottmányt, mely a Forradalmi Munkástanács mellett működött. Elnöke Hagymási lett. A bizottság a rend fenntartása mellett kapcsolatok kiépítésében gondolkodott Szolnok, Miskolc, Debrecen, Mezőtúr, Békéscsaba felé.

30 SZML, Pártarchívum 61. f. 1/1. ó.e.: "Kovács István, a Pártbizottság titkára hosszas és kemény vitát folytatott a tanári karral és a diáksággal, hogy megakadályozza a 26-i "kivonulást".

31 Filep, 1997. 16. p.

32 "1956-ban Magyarországon szinte minden régi és új szervezet megfogalmazta a maga politikai, gazdasági és társadalmi követeléseit. A pontokba szedett listáknak se szeri, se száma. Mégis úgy tűnik, mintha ugyanannak a szövegnek helyi, alig módosított változatát olvasnánk." Rainer M. János: Az eszmék útja, előzmények és események. In: A magyar forradalom eszméi. Eltírások és győzelmük (1956-1999). Szerk. Király Béla és Lee w. Congdon, Atlanti Kutató és Kiadó Társulat-Alapítvány, Budapest, 2001. 21-45. p. Közli: Az 1956-os Magyar Forradalom Történetének Dokumentációs és Kutatóintézete Közalapítvány honlapja /tanulmányok/; (A továbbiakban Rainer M., 2001)

33 A karcagi Győrffy István Nagykun Múzeum '56-os gyűjteményében. Közli: Filep, 1997.:88-89. p.

34 Életutam - Hagymási Jenő emlékezése (hanganyag), 1990

Filep István Karcag város Forradalmi Tanácsának titkára lett, ő foglalkozott a közbiztonsági-katonai kérdésekkel. Az ő személyéhez köthető a helyi sajtó megteremtése.

1956 decemberében, illetve 1957. februárjában letartóztatják, és gyorsított eljárásban állítják bíróság elé a „Sinkovics Gyula és társai” perben. VIII. rendű vádlottként első fokon öt évre ítélik, mert bűnösnek találják a „népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedésben való részvételre vállalkozás” bűntettében, valamint ifjúság elleni bűntettben.³⁵

A vád az volt, hogy támogatta a megye egyetlen Kádár-rendszer elleni fegyveres szervezkedést,³⁶ illetve a karcagi gimnáziumban diákjai kommunista- és Kádár-ellenes röpcédulákat készítettek és terjesztettek.

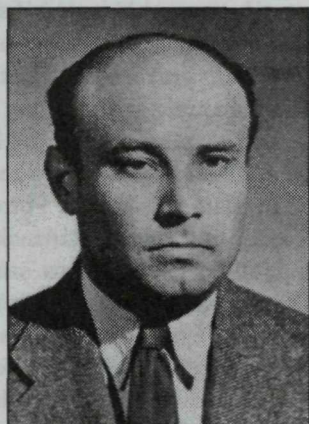
A résztvevőkre meglehetősen súlyos ítéleteket róttak ki, a végül tucatnyi vádlott közül öten 10 év feletti főbüntetést kaptak, másodfokon aztán némileg enyhítették az ítéleteket, Filep Istvánt három évre ítélik. 1959-ben szabadult. A tanári pályára nem térhetett vissza. Ma Budapesten él.

3. EPIZÓD – ANTAL JÓZSEF

„Minden egyes nap 3–4 deputáció érkezett a laktanyába. Bucsa, Madaras, Kunhegyes, Püspökladány, Kaba, Nádudvar felől – lényegében Karcag volt a központ, onnan várták az iránymutatást, illetve a fegyvereket.”³⁷

Antal József (1923-1995) karcagi szegényparaszti családban született. A polgári iskola elvégzése után Csepelre került, a géplakatos szakmát tanulta ki. Katonának állt, és egy évtized alatt bejárta a számléírást: az alapkiképzés után elvégezte az akkori tisztképzőt, a Kossuth Akadémiát; 1951-ben a Honvédelmi Minisztériumba került, 1952-1955 között elvégezte a Zrínyi Miklós Katonai Akadémia hároméves tüzértagozatát.³⁸

A Karcagon állomásozó, a békéscsabai hadosztály kötelékébe tartozó 8138 sz. önálló pánccéltörő tüzérosztály parancsnoka lett századosi rendfokozattal. Az alakulat létszáma ekkor 45 tiszt, 415 fő legénység. A tüzérosztályt október 24-én hajnalban érte el a forradalom. Ekkor ugyanis a közvetlen katonai telefonvonalon a Honvédelmi Minisztérium riadókézültséget rendelt el. A konkrét utasítások azonban elmaradtak. A fellépő problémák megoldásában a parancsnokok nem kaptak segítséget. Az egyszemélyi döntésben meg kell hogy jelenjen az egyszemélyi felelősség is. Ezt a felelősséget azonban sokan nem vállalták.³⁹

Antal József

35 Fővárosi Főügyészség, 497/1957: Sinkovics Gyula és társai

36 Sinkovics Gyula agronómus vezette azt a mindösszesen hat fős csoportot, amelynek végső célja a Nagy Imre-kormány visszaállítása volt. Cseh, 2006. 65. p.

37 Cs. Kovács Károly és Varga Mihály interjúja Antal Józseffel (videofelvétel), 1989. Bővebben: 56-os emlék. In: Karcagi Hírmondó, 1990. december 2. p. (A továbbiakban: Antal-interjú)

38 Filep, 1997. 60-62. p.

39 Horváth Miklós: Politika és erőszakszervezetek 1956. Az 1956-os forradalom évfordulója alkalmából rendezendő tudományos konferencián elhangzott előadás 2002. október 22-én a XX. Század Intézetben

Karcagon az október 24-27. közötti időszak a felkészüléssel, a riadóterv végrehajtásával, a tájékozással telt.⁴⁰

Október 27-én, a délelőtti nagygyűlésen Antal József is mondott egy rövid beszédet, melynek lényege a követelésekhez való csatlakozás volt. Antal is részt vett a már korábbiakban említett kunmadarasi küldöttségben, ahol javasolta a parancsnoknak, illetve a tiszti állománynak, hogy vegyenek részt a városi forradalmi tanács megalakítására összehívott gyűlésen.

Antal lett a honvédelmi bizottság elnöke.

Október 27-ére, 28-ára egyértelművé vált a megyében is, hogy a hadsereg bizonytalan. A helyzet azt mutatta, hogy az alakulatok többsége passzivitásával a kormány- és rendszerellenes erőket erősítette. Voltak alakulatok, amelyek igen aktívan, sőt kezdeményezően vettek részt a forradalomban, pl. a kunmadarasiak, míg néhány alakulat – a parancsnok beállítottságától, döntéseitől függően, elsősorban Mezőtúron, Kecskeméten – minden eszközt felhasznált a tömegek ellen.

Október 28-án az új honvédelmi miniszter jelentősen átértékelte⁴¹ a korábbi álláspontját és ez a tisztikar elbizonytalanodásához vezetett. Két nap múlva Janza új parancsára valamennyi honvédségi szervnél fel kellett állítani a Forradalmi Katonai Tanácsokat. Karcagon is e napon (október 30-án) választottak Forradalmi Katonai Tanácsot. A tisztek javaslatára az alakulat két politikai tisztjének, Szabónak és Radnainak jóváhagyta az elbocsátását.⁴²

A november 4-én bekövetkező szovjet katonai invázióig az ellenállás lehetőségeit vizsgálták.

Antal a Honvédelmi Bizottságban november 3-án úgy gondolta,⁴³ hogy a szovjet fegyveres erőkre támaszkodva új kormány fog létesülni. Ezt a megjegyzést akkor a többség nem tartotta elképzelhetőnek. 1956. november 4-én azonban a Nagy Imre rádióbeszéd hatására a Katonai Forradalmi Tanács egyhangúlag a harc felvétele mellett foglalt állást.⁴⁴ A laktanyából kivonuló katonák a város északi részén, a vágóhid mellett összpontosították az erőket.⁴⁵ Az elképesztő túlerő miatt Antal és Filep úgy határozott,⁴⁶ hogy hangoshíradón keresztül – a főtéren, a téeszekben, a fontosabb helyeken mindenütt volt hangszóró –, ismertetik a helyzetet: a városban a honvédség veszi át a hatalmat, és minden erővel megakadályozza, hogy a fiatalok megtámadják a páncélosokat.⁴⁷ Antal javasolta, hogy a beöltözött civilek menjenek haza.

40 Antal-interjú

41 Janza Károly október 28-án: "A néphadsereg katonái az eddigi küzdelmek során népünk többségének támogatásával álltak a nép hatalmának védelmében és a rend helyreállításában a rend és a fegyelem érdekében eddig tett tevékenységeikért, ezúton mondok köszönetet népünk hű fiainak" Közli: Zsitnyáni Ildikó: Hadsereg és forradalom - 1956. - In: Hadtörténelmi közlemények, 1999. (112. évf.), 4. sz., 824-850. p.

42 SZML, Pártarchívum 61. f. 1/1.6.e.

43 Uo.

44 Az 56-os megtorlás adatbázisa, személyek és fotók. Az 1956-os forradalmat követő megtorlás a budapesti jogszolgáltatási iratok tükrében. CD-ROM Budapest Főváros Levéltára, Budapest, 2006 (A továbbiakban: Adatbázis)

45 A szolnoki rádió hullámhosszán november 4-én délután a szovjet parancsnokság ultimátumát lehetett hallani: "Felhívjuk Karcag várost, hogy szüntesse be az ellenállást, figyelmeztetve, ha nem teszik le a fegyvert 17 óráig, a szovjet légierők bombázzák a várost." In: Cseh Géza: A Damjanich Rádió hullámhosszán. Szolnok - 1956. Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Levéltár Közleményei 5. Szolnok, 2003. 21.p.

46 Filep, 1997.: 67.p.

47 Antal-interjú

Antalt 1957 tavaszán tartóztatják le és népi demokratikus államrend ellen irányuló cselekményekkel vádolják meg. Öt év börtönt kap, lefokozzák és fél vagyonekobzásra ítélik.⁴⁸ 1990-ben rehabilitálták, őrnaggyá, majd alezreduessé, 1992-ben ezreduessé nevezték ki.

4. EPIZÓD – HAGYMÁSI JENŐ

„Hát, próbáld magadat valahogy tartani! Ez volt az összes tanács, amit kaptam.”⁴⁹

Hagymási Jenő

Hagymási Jenő (1928-1990) munkáscsaládból származott. Budapesten érettségizett a piaristáknál. 1948-ban került a hadseregbe, ahol az egyéves repülő hajózó iskola elvégzése után, 1949-ben avatták hadnaggyá. Az elsők között lett lökhajtásos pilóta 1951-ben. Szolgált Szolnokon, Tökölön, Szentkirályszabadján.⁵⁰ Karcagtól pár kilométerre, Kunmadarason volt a Kilián Repülőtisztiszi Iskolának egy tanezrede, a nemrégiben létrehozott lökhajtásos kiképző ezred, a legkomolyabb katonai erő a környéken. Ide nevezik ki századosi rendfokozattal, mint az egyik legnagyobb tudású vadászpilótát, parancsnoknak 1954-ben.

A kunmadarasi repülőtéren már szeptember folyamán állománygyűlést tartottak, ahol a tisztek minisztériumi előadóktól vártak választ a hadsereg és az ország – gazdasági problémáira, a leszerelt tisztek helyzetére.

Október 23. után itt sem találkoznak határozott országos irányítással. Madarason az elkövetkező pár napban állománygyűléseket tartanak, amelyeken a repülőtérről szabadságról visszaérkezők számolnak be tapasztalataikról, illetve tájékozdó, felderítő repüléseket végeznek. Ezenkívül őrzárakat indítanak a környező településekre.⁵¹

Az október 27-i karcagi események után aktivizálódott az ezred. Megalakult a munkástanács és Hagymási parancsot adott tisztjeinek, hogy segítsék a tömeggyűlések szervezését, a forradalmi tanácsok megalakulását. E naptól kezdve a madarasiak kezdeményező és tevékeny résztvevői voltak az eseményeknek.⁵²

A laktanyában a vörös zászlókat, kommunista címereket leszedték és a politikai tiszteket leváltották.

A repülőtér tiszti őrzáratai a környező községekbe eljuttatták a karcagi programpon- tokat, segítséget nyújtottak a helyi forradalmi tanácsok megalakulásához, lefegyverezték a környék kisebb-nagyobb településeinek ÁVH-sait⁵³, a fegyvereket és közlekedési eszközöket a repülőtérről szállították.

48 Legfelső Bíróság Katonai Kollégiuma Katf. Kt. 379/1958. Az Antal József és társai per további részletei: Adatbázis

49 Életutam - Hagymási Jenő emlékezése (hanganyag), 1990

50 Uo.: 63. p.

51 Uo.: 14. p.

52 Cseh, 2006. 47-48. p.

53 A karcagi ÁVH tagjainak lefegyverzésére és letartóztatására csk november 1-jén került sor. Ekkor Olasz Ferenc, a Belügyminisztérium Megyei Főosztályán létrejött Forradalmi Munkás Bizottság vezetője adott erre parancsot. Cseh, 2006. 45-46.p.

November 4-én a szovjet hadsereg körülvette a Magyar Néphadsereg legfontosabb helyőrségeit, laktanyáit. Először a repülőtereket, majd ezzel szinte egy időben a laktanyákat támadták meg, foglalták el. Kunmadarason is riadókézsültséget rendeltek el. Itt is meghallgatták a miniszterelnöki beszédet, aztán nem maradt más hátra, mint a megadás, hiszen kb. 80 harckocsi fogta gyűrűbe a repülőteret. Bár Hagymási utasítására körkörös védelmet építettek ki még korábban, ekkor el is foglalták az állásokat, azonban a felesleges vérontás, a hiábavaló áldozatvállalás lehetősége miatt a parancsnok elrendelte a fegyverek letételét.⁵⁴

Mivel a hadseregben csak azok a tiszték maradhattak, akik aláírták az Elnöki Tanács által kiadott ún. Tiszti Nyilatkozatot,⁵⁵ Hagymási és több társa távozott a honvédség kötelékéből.

1956. végén letartóztatják és népi demokratikus államrend ellen irányuló cselekményekkel vádolják meg. 1957-ben nyolc, majd négy évre ítélték el.⁵⁶

5. EPIZÓD – CSÍKOS SÁNDOR

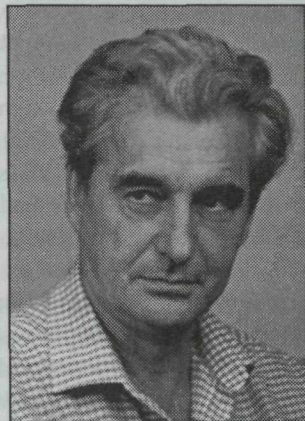
„Ha a népi demokráciának egy tizenhat éves fiú öklétől kell tartania, akkor az nagyon gyenge lábakon áll.”⁵⁷

Csíkos Sándor (1941-) színész, színházigazgató. Édesapja gazdálkodással foglalkozott, 1945-1947 között a kisgazdapárt színeiben nemzetgyűlési képviselő.

Az 1956-os forradalom a gimnázium I. osztályos tanulójaként érte, osztályfőnöke Filep István volt. A gimnáziumban már október 25-én diákgyűlést tartottak, ahol a DISZ-segítő tanár leváltására is sor került, amiért az teljes mértékben elítélte az október 23. után bekövetkező eseményeket.

Az október 27-én megtartandó felvonulásra a gimnazisták hívták az Általános Szerelő KTSZ fiatal dolgozóit is. A Kossuth-szobor talapzatára az ifjúság nevében az iskola DISZ-titkára és helyettese⁵⁸ helyezte el a koszorút.

Az iskolákban nem volt tanítás a 29.-ével kezdődő héten, de a pedagógusok egy részének aktív részvétele (tagjai a munkástanácsnak, cikkeket írnak a megjelenő Karcagi Híradóba, rádiófigyelő-szolgálatot indítanak⁵⁹) a forradalomban példát, mintát nyújtott a tanulóknak is.

Csikos Sándor

54 Életutam - Hagymási Jenő emlékezése (hanganyag), 1990

55 Horváth Miklós: 1956 - Katonai kronológia. Magyar Honvédség Oktatási és Kulturális Anyagellátó Központ, Budapest, 1993. 133. p.

56 Legfelső Bíróság Katonai Kollégiuma Katf. III. 195/1957.

57 Péterffy Gabriella: "Keresem a titkot..." Születésnap portré Csikos Sándorról. In. Filmkultúra, 2002. (A továbbiakban: Péterffy, 2002)

58 Filep, 1997. 15. p. és 60. p.

59 Uo.: 19. p.

November 4.-e után újra kezdődik a tanítás. Sokan azonban megpróbálnak a tiltakozás különféle eszközeivel élni, amellyel felhívhatják a figyelmet a törvénytelenésekre, a deportálásokra, a visszarendeződés elkerülhetőségére.

Így a gimnázium több tanulója – köztük Csikos Sándor – elhatározza, hogy röplapokat⁶⁰ fognak készíteni. Ezekre a röpcédulákra (kb. 3-400 darab) a következő szöveget írták rá az otthoni gyerek- vagy guminyomdával: „Nagy Imrét a kormány élére! Az elhurcoltakat hozzák haza! Előre a szabad, független Magyarországot!”

November közepétől az Országos Rendőr-főkapitányság központi ügyeletének Szolnokról érkező jelentések többször foglalkoznak a röplapozás kérdésével. November 17-én például arról, hogy karcagi diákok és tanárok röplapokat terjesztenek. A jelentés szerint a röplapokat a diákbizottság nyomtatta ki. Szó van még egy diákok által szervezett felvonulásról, amely azonban elmaradt a szovjet katonai jelenlét miatt.⁶¹

Ettől kezdve a város vezetésében is keményebb fellépést követelnek a „lázítókkal” szemben: „Sürgősen rendet kell teremteni az iskolákban, mert tűrhetetlen az a helyzet, ami egyes iskolákban megnyilvánult. Azt mondják, hogy ők forradalmárok, nekik nem parancsol senki. (...) kiírják, hogy nem tanulnak tovább, és le akarják váltani azokat a nevelőket, akikkel ők nincsenek megelégedve.”⁶²

December 17-én a karhatalom több diákot tetten ér röpcédulázás közben, és a vallomások segítségével mindenkit begyűjtenek⁶³ és kihallgatnak.⁶⁴ Ennek folyamánya lett az iskolai fegyelmi tárgyalás 1957. március 28-án és április 12-én.⁶⁵

Összesen hat tanulót hallgattak meg. A tanári kar a legsúlyosabb büntetés előtt álló Csikos ügyében nem jutott csak egyetértésre. Az áprilisi tárgyaláson megjelent a városi KISZ-szervezet küldöttsége és a legsúlyosabb büntetések kiszabását kérte. Ez a fellépés azonban már több pedagógus szemét szúrta, hiszen „nem értjük, honnan szereztek a KISZ tagjai értesülést a fegyelmi tárgyalás lefolytatásáról és eredményéről, mikor arról még a nevelőtestületben is csak azok tudnak, akik részt vettek az előzetes kihallgatásokon.”

Végül Csikos Sándor eltávolítását kimondó határozat született a tárgyaláson (11:10 arányban) de érdekes adalékot tudhatunk meg a személyes motivációkról is: Csikos a vele készített interjúban a városi párttitkára hivatkozik: „a karcagi párttitkár nem bocsátotta meg egykori riválisának, apámnak, hogy pártjával együtt vereséget szenvedett a választásokon”⁶⁶, míg Papp István, a frissen megbízott igazgató a következőket mondta: „Csikos és K. Szabó kulák gyerekek, nem is lett volna szabad az iskolába kerülniük. Soha

60 A karcagi Győrffy István Nagykun Múzeum '56-os gyűjteményében; Filep István tulajdonában.

61 Közli: Filep, 1997. 37.p.; Az összes karcagi vonatkozású jelentés: Rendőrségi napi jelentések. 1. köt. 1956. október 23-december 12. Bp.: Belügyminisztérium - 1956-os Intézet, 1996; Rendőrségi napi jelentések. 1956. december 13. - december 31. Bp. Belügyminisztérium - 1956-os Intézet, 1997. (A továbbiakban: Jelentések, 1996., Jelentések, 1997)

62 SZML XXIII. 527. A Karcagi Városi Tanács Végrehajtó Bizottságának jegyzőkönyve 1956. november 20.

63 "Decemberben apám hazajött Budapestről. Nem tudtuk értesíteni, hogy ne jöjjön - akkor már az a hír járta, hogy a pufajkások az állomáson várják az úgynevezett gyanús elemeket, majd miután letartóztatják, elviszik és megverik őket. Apám szerencsére baj nélkül megérkezett. Aztán egy este, amikor már mindnyájan ágyban voltunk, zörgettek az ajtón. Két fegyveres lépett be, Csikos Sándort keresték. Apám válaszolt, hogy ő az, de a két férfi közölte: nem az idős Csikosért jöttek, hanem a fiatalért." In: Péterffy, 2002

64 Filep, 1997. 49. p.

65 SZML Szolnok Megyei Művelődési Osztály iratai, 31852/1957.

66 Péterffy, 2002

nem fogják elfelejteni családjuk milyen jómódú és befolyásos volt, mialatt én például a kondánál dolgoztam...⁶⁷

Csíkos Debrecenbe került, ott is érettségizett le. Színész, színházigazgató. Jelenleg a debreceni Csokonai Színházban Maléter Pált játssza a Liberté '56 című darabban.

6. EPIZÓD – KEMÉNY PÁL

„Ha valaki ártatlan áldozat volt 1956-nak, úgy az Kemény Pál volt.”

Kemény Pál (1914-1957) Mezőberényben született, Apja előbb asztalos, majd földműves lett.

Iskoláit szülővárosában végezte, így 1934-ben a mezőgazdasági technikumot.

1936 őszén beállt katonának. 1939-ben került Karcagra címzetes zászlósi rendfokozatban mint szakaszparancsnok.

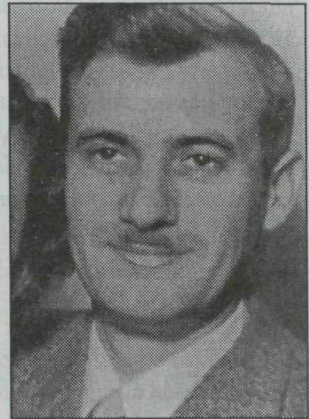
A II. világháború végén, 1945. januárjában esett fogságba Budapesten. A nyár folyamán kiszállítják őket a Szovjetunióba, ahonnan 1947-ben térhet csak haza. Kisebb kitérők és tanfolyamok után lesz a karcagi gépállomás talajvizsgáló laboratóriumának a vezetője.

A forradalom alatt a gépállomás üzemi munkástanácsának elnökeként beválasztják a Forradalmi Munkástanácsba, és bekerül a Honvédelmi Bizottmányba is.

Mint volt katonatiszt osztotta a többi hivatásos véleményét, azaz a legfontosabbnak a rend és a nyugalom megőrzését tartotta.⁶⁸ Az 1956. november 9-i Karcagi Városi Tanács Végrehajtó Bizottságának jegyzőkönyve szerint Kovács István így értékelte a megváltozott helyzetet: „Mi nem akarjuk vezetni a forradalmi munkástanácsot. Vannak ott becsületes volt katonatisztek, akik eddig is igen derekasan kivették a részüket a munkából, mint pl. Lakatos Ferenc, Kemény Pál.”⁶⁹

1957. március elején a Szolnok Megyei Ügyészség a népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedés büntettének alapos gyanúja miatt büntetőeljárást indított. 21 személyt – köztük Kemény Pált is – letartóztatnak.⁷⁰

Kemény Pált azonban március 6-án a karcagi karhatalmisták félholtra verték. Március 7-én kórház helyett a megyei politikai osztály fogdájába vitték Szolnokra, ahol folytatták a kihallgatást és valószínűleg a kegyetlenkedéseket.

Kemény Pál

67 SZML Szolnok Megyei Művelődési Osztály iratai, 31852/1957.

68 "Ő hozta be a Karcagi Híradó szerkesztőségébe a Gépállomás levelét, amely állást foglalt a sztrájkok ellen. Még igazgatóját, Konti Jánost is védte a munkástanács állásfoglalásával szemben." Filep, 1997. 65. p.

69 Cseh, 2006. 254-255. p.

70 Ezt követően Boros Antal és társai ellen 1957. májusában benyújtják a vádiratot. A Szolnok Megyei Bíróságon B. 337/1957. számmal jelzett eljárásban az ügyész az 1958. április 29-én tartott tárgyaláson 21 személlyel szemben ejtette a vádat, és csak a "vezető", Boros Antal kap letöltendő börtönbüntetést, három, majd két évet.

71 Filep, 1997. 114. p.

A szolnoki kórházba csak 14-én került, ahol 4 nap múlva, március 18-án meghalt. A karcagi ügyész úgy tájékoztatta feljebbvalóját, hogy Kemény Szolnokon – tettének beismerése után – gyorsan ölő méreggel megmérgezte magát.⁷¹

Temetésére – a család akarata ellenére – Szolnokon került sor, szűk családi körben.

Kovács Géza, aki 1956-ban a Berekfürdői Üveggyár Forradalmi Munkástanácsának elnöke, és a Karcagi Forradalmi Munkástanács tagja volt az 1980-as évek végén indította el Kemény Pál rehabilitálási ügyét.

Kemény Pál özvegye már 1957-ben ügyvédi megbízást ad férje halála körülményeinek kivizsgálására, ám folyamatosan falakba ütköznek. 1959. április 7-én a Legfőbb Ügyészség válaszlevelében a következőket olvashatjuk: „Elhalt férje ügyével kapcsolatban megállapítottuk, hogy őt népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedés büntette miatt törvénytörően helyezték előzetes letartóztatásba.”⁷² A szövegben található jogi megítélés legalábbis felfoghatatlannak tűnik, hiszen sem vádemelés, sem jogerős ítélet nem született még.

1989-ben az özvegy, illetve '56-os társai újra megpróbálták a felülvizsgálat elérését. Azonban az 1990. február 2-án született Katonai Főügyészségi válasz elutasító volt. Ugyanazzal a megfogalmazással találkozhatunk („büntette miatt”), mint korábban és úgy tűnik, teljesen elfogadják a halottvizsgálati bizonyítvány megállapításait. 1990. júniusában aztán Vörös Sándor Legfőbb Ügyészségi ügyész vizsgálatát így összegezte: „...minden kétséget kizáróan megállapítható, hogy Kemény Beke Pált a letartóztatását követően bántalmazták. ... A jelenleg hatályos BTK szerint a vizsgálat eredményei alapján ... halált okozó testi sértés, valamint ... kényszervallatás alapos gyanúja állapítható meg. Az 1957-ben hatályos büntető jogszabályok összeállítása szerint e cselekmények a ... halált okozó testi sértés, valamint ... hivatali hatalommal visszaélés alapos gyanúját keltették.”⁷³

Karcagi újratemetésére 1991. október 23-án került sor. Sírja a karcagi forradalmi megemlékezések állandó színhelye.

Kahler Frigyes egy előadásában⁷⁴ így idézte fel Major Miklós ügyész mondatait: „Nem is gondoljuk, hogy milyen nagyszabásúak a verekedések és milyen mélyen ássák alá a karhatalomnak ... a tekintélyét. ... Ha behoznak valakit a karhatalmisták, akár van alapos gyanú a bűncselekményre, akár nincs, azzal kezdik, hogy jól összeverik. ...”

Az 1956 utáni perekben Karcagon és a megyében nem szabtak ki halálos büntetéseket. Karcagról több mint 30 polgári egyént és katonát ítélték el. Közülük többen csak 1963-ban szabadultak.

Tudható azonban, hogy a megalakuló karhatalom brutális, a tömeges megfélemlítés céljából végrehajtott garázdálkodásait elszenvedte a város.⁷⁵

A megtorlás enyhébb esete az állásból való elbocsátás volt: az oktatási intézményekből, a hadseregből, a téesszából. ... A civil áldozatok száma több százra rúg.

72 Legfőbb Ügyészség 55.495/1958. Kovács Géza 1956-os gyűjteményében.

73 Legfőbb Ügyészség Nyfl. 10.275/1990. Kovács Géza 1956-os gyűjteményében.

74 Kahler Frigyes: Az 1956-os megtorlások vázlatos áttekintése. Az 56-os forradalom évfordulója alkalmából rendezendő tudományos konferencián elhangzott előadás 2002. október 22-én a XX. Század Intézetben

75 1990 folyamán Körmendi Lajos számtalan interjú készített a forradalomban résztvevőkkel. Ezekből a hanganyagokból is kiderül, hogy számtalan esetben terrorizálták a karcagi forradalomban inaktív, céljaival azonban egyetértő személyeket is. Pl.: 1990. február 5.: Interjú Bene Imrével, Bene Pállal, Hajnal Istvánnal.

ÖSSZEZÉS

1956 igazi főszereplője a magyar társadalom. 1956 forradalmának fellépői közül kiemelkednek a diákok, a fegyveres felkelők és a forradalmi szervezetek tagjai, aktivistái.

Az erőszakos tsz-szervezés, a vallásgyakorlás ellehetetlenítése, az iskolák államosítása (ekkor lesz a karcagi Nagykun Református Gimnáziumból is Gábor Áron Gimnázium), a mindennapok nyomora, az öngazgatás hiánya vezetett a változások iránti igény kimondásáig.

A karcagi '56-os események természetesen önmagukban nem vizsgálhatók. Ahogy láttuk, a karcagi forgatókönyv az országos történéseknek szinte minden pontján megfeleltethető.

A karcagi önszerveződésre jellemző volt a magas munkásrészvétel, a húszas-harmincas generáció vezető szerepe (Danka 35, Filep 25, Antal 33, Hagymási 28 éves), a honvéd tisztikar felülreprezentáltsága és meghatározó szerepe a forradalmi bizottságokban.

A karcagi forradalmi politikai szerveződés számos vonatkozásban hasonlított a budapestihez, a szolnokihoz. Teljes az egyezés a forradalmi követelések tekintetében, akkor is, ha szinte minden üzemi munkástanács, bizottság, szervezet megjelenítette sajátos, egyéni követeléseit is.

Az ún. központi nap eseménysora is tulajdonképp hasonlóan zajlott le.

A diákság kezdeményezett, azt általánossá váló tömegdemonstráció követi. Itt követeléseket fogalmaznak, kialakul a későbbi vezető mag, akik tárgyalnak a helyi hatalommal, és ha ez sikertelen vagy nem kielégítő, akkor a folyamatot a régi rendszer erőivel való konfrontáció zárja le.⁷⁶

A régi rendszer szimbólumainak eltávolítása is része a megmozdulásoknak, egyfajta „népítélet-szerű rituális cselekedetről”⁷⁷ beszélhetünk. Leszedik a vörös csillagokat, eltávolítják a Rákosi-címert, ledöntik a szovjet emlékműveket.

További feladat az újonnan felállított néphatalmi szervek előtt a közigazgatás, a mindennapi élet zavartalanságának biztosítása, miközben a régi helyett új gazdasági-társadalmi politikát kell kiépíteni.

Mint tudjuk, erre már nem került sor, az év végétől egyre erőszakosabb eszközökkel megkezdődött a politikai-közigazgatási restauráció és elkezdődött a minden képzeletet felülmúló megtorlás.

⁷⁶ Rainer M., 2001

⁷⁷ Sinkó Katalin: A politika rítusai: emlékműállítás, szobordöntés. In: A művészet katonái. Sztálinizmus és kultúra. Szerk. György Péter és Turai Hedvig. Budapest, 1992. 67. p.